Prevent Child Abuse Indiana™
A Division of The Villages
A Chartered State Chapter of Prevent Child Abuse America

INDIANA Kids First CARE PREVENTING CHILD ABUSE

ኩሎም ህጻናት ይበኽዩ እዮም

ምብካይ ንቡር እዩ

ንሓደ ሓድሽ ዝተወልደ ህጻን ምዕባይ ሓደ ካብቶም ክትገብሮም እትኽእል ነገራት ኣዝዩ ዓስቢ ዘለዎን በዳህን እዩ። ንፈለማ እዋን ወላዲ ኣብ ትኾኑሉ እዋን ብፍላይ ናይ ሓደ ሓድሽ ዝተወልደ ህጻን ዳርጋ ወልሓደ ሰብ ድሉው ከምዝኾነ ዝስምዖ ሰብ የለን። እዚ ዝስዕብ ሓበሬታ ካብ ሓደስቲ ዝተወልዱ ህጻናት እቲ ተፈጥሮኣውን ትጽቢት ዝግበሮን እንታይ ምዃኑ ከምኡ ድማ ወላዲ ወይ ኣላዪ ብጥዕናውን ብሓብሓቢ ኣገባብን ንኽከናኸኖም እንታይ ክገብር ከም ዝኽእልን ንምርዳእ ክሕግዝ ይኽእል። ምብካይ ንኹሎም ህጻናት ንቡርን ትጽቢት ዝግበረሉን ባህሪ እዩ። ድሌት ከም ዘለዎም ዘረድኡሉ መገዲ እዩ። ነዚ ዝስዕብ ኣሕጽሮት ቃላት ኣብ ግምት ኣእትው፡

A **B** **C**

ኩ ሎ ም **ህ ጻ ና ት** **ይ በ ኽ ዩ እዮም**

ኩሎም ህጻናት ከምዝበኽዩ ንፈልጥ ኢና ማለት ንወለዲ ወይ ኣለይቲ ንኽማሓድርዎም ተስፋ ዘቑርጽ ወይ’ውን ዋላ’ውን ልዕሊ ዓቕምኻ ኣይክኸውንን’ዩ ማለት ኣይኮነን። እዚ መምርሒ እዚ ብሰንኪ Shaken Baby Syndrome (ንህጻናት መጉዳእቲ ምንውናው) ብኣጋጣሚ ዝመጽእ መጉዳእቲ ወይ ናይ ህጻናት ሞት ከይበጽሕ ንምሕጋዝ ዝቐርብ እዩ።

ብሓባር፣ ምክልኻል ይከኣል’ዩ።

ንገዛእ ርእስኹም ምሃሩ

Shaken Baby Syndrome (ንህጻናት መጉዳእቲ ምንውናው)/Abusive Head Trauma (በዳሊ ናይ ርእሲ ስንባደ) እንታይ እዩ? ስንባደ ዝፍጠር ሓደ ህጻን ብሓይሊ ክንውነው ከሎ እዩ፡ እዚ ከኣ ከም መጉዳእቲ ሓንጎል፡ ዓየነስውርነት፡ ወይ ሞት ዘስዕብ እዩ፡ ካብ 3 ክሳብ 6 ወርሒ ዝዕድሚኦም ህጻናት ዝያዳ ኣብ ሓደጋ ይርከቡ።

ንሓደ ዝበኪ ህጻን ንምህዳእ ዝሕግዙ ምኽርታት

መሰረታዊ ድሌታት: እቲ ህጻን ከምዘይጠመየ ወይ ናይ ዳያፐር ለውጢ ከምዘድልዮ ኣረጋግጹ።

ምርግጋጽ ጥዕና: እቲ ህጻን ዘይጥዓየ እንተመሲሉ፣ ንሓኪም ተወከሱ።

ምንቅስቓስ: ነቲ ህጻን ኣብ ዓረብያ ወይ ብመኪና ኣዛውርዎ።

ምቹኣት ኣቀማምጣታ ት: ነቲ ህጻን ትኽ ኢሉ ኣብ መንኲብኩም ሓዙ።

ምጥባው: እቲ ህጻን ቺቸቶ ወይ ኣጻብዕቲ ኢድ ክጠቡ ሓግዝዎ።

ምጥውዋይ: ነቲ ህጻን ኣብ ቅልጽምኩም ቀስ ኢልኩም ጠዋውይዎ።

ዘህድኡ ድምጽታት: ብህድኣት ተዛረቡ፡ ምዝማር ወይ ዘህድእ ሙዚቃ ወልዑ።

ናይ ጋዝ ምቅላል: እቲ ህጻን ጋዝ እንተሃልይዎ መርምሩ እሞ ንምቅላል ፈትኑ።

ንገዛእ ርእስኹም ተኸናኸኑ

- ዓሙቕ ምስትንፋስ ኣስተንፍሱ።
- ምስ ሓደ ሰብ ምውስዋስ ኣካላት ወይ ምዝርራብ ግበሩ።
- ሙዚቃ ስምዑ፡ ኣንብቡ፡ ወይ ቲቪ ርኣዩ።
- ንእትኣምንዎ ሰብ ንክሕግዘኩም ሕተቱ።

ንሓቂ ቆልዓ ንምዕባይ "ብናይ ብዙሕ ሰብ ሓገዝ" እዩ ዝግበር።

ንዓኹምን ንውላድኩምን ንምድጋፍ ዝሕግዝ ናይ ደገፍ ስርዓት ምፍጣር ኣገዳሲ እዩ። እንተተኻኢሉ ኣቐዲምኩም መደብ ግበሩ እሞ፣ ነገራት ምስ ውላድኩም ልዕሊ ዓቕሚ ክኸውን ከሎ ክሕግዙ ዝኽእሉ ቀንዲ ሰባት ኣለልዩ። ሓደ ሓያል ውልቀሰብ ሓገዝ ኣብ ዘድልየሉ እዋን ሓገዝ ይሓትት። ውላድኩም ከመስግነኩም እዩ!

ብሓባር፣ ምክልኻል ይከኣል'ዩ።

እቲ ቃል ኣካፍልዎ

- ነዚ መምርሒ ንኻልኦት ኣካፍሉ።
- ንህጻንኩም ክከናኸንዎ ዝኽእሉ መጽናሕቲ ህጻናትን ኣለይትን ኣስተምህርዎም።
- ንፈተውትን ቤተሰብን ኣብ ህጻናት ደግፉ።

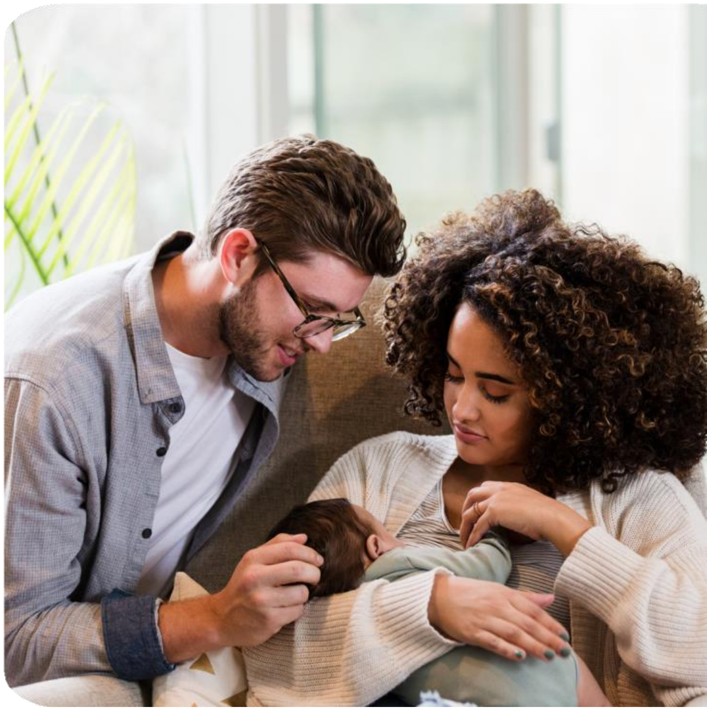

ኣስተውዕሉ:

ምብካይ ንህጻን ኣይጎድኦን'ዩ... ምንውናው እዩ ዝጎድኦ! ንህጻን ፈጺምኩም ኣይትነውንዉ! ሓደ ቆልዓ ተነውኒዉ ከምዝኾነ እንተጠርጢርኩም፡ ብቕጽበት ናብቲ ዝቐረበ ህጹጽ ክፍሊ ኪዱ። ንዝያዳ ሓበሬታ፡ ንPrevent Child Abuse Indiana (ምክልኻል በደል ህጻናት ኢንድያና) ተወከሱ። ፍልጠት ምክፋል ንህጻናት ንምክልኻል ይሕግዝ።

ምክልኻልን ጸጋታትን

መጽናዕትታት ከም ዝሕብርዎ፡ ብመንገዲ ናይ ስድራቤት ትምህርትን ደገፍቲ መደባትን፡ እቲ ዑደት ግህሰትን ሸለልትነትን ደው ክብል ከም ዝኽእል መጽናዕትታት ይሕብሩ። እቶም ናይ ደገፍ፣ ሓበሬታን ብኣግኡ ምትእትታዋትን ዝህቡ መደባት ነቶም ኣብ ሓደጋ ምግሃስ ንዝርከቡ በደልቲ ወለዲን ስድራቤታትን ዝሕግዙ ዝበለጹ መገድታት እዮም።

ሓበሬታን ጸጋታትን

ንዝያዳ ናይ ምክልኻልን ኣተዓባብያን ሓበሬታ፡ ከምኡ'ውን ጸጋታት፡ ኣብ መርበብ ሓበሬታና **www.pcain.org** ተወከሱ፣ **1.800.CHILDREN** (1.800.244.5373) ደውሉ፣ ወይ ናብቲ **2-1-1 Hotline (መስመር)** ደውሉ።

ግህሰት ህጻናት ሓብሩ

ንህጻናት ምግሃስን ሸለልትነትን ንምሕባር፡ ብ **1.800.800.5556** ደውሉ

ንጻዕርታትና ደግፉ

Kids First License Plate (ናይ ህጻናት ቀዳማይ ታርጋ) ብምዕዳግ ንግህሰት ህጻናትን ሸለልትነትን ንምኽልካልን ብደረጃ-ሃገር ዝግበር ጻዕርታትና ንምድጋፍ ሓግዙ። ንዝያዳ ሓበሬታ ኣብ ከባቢኹም ዝርከብ BMV ወይ www.in.gov/dcs/2456.htm ተወከሱ።

ብሓባር፣ ምክልኻል ይከኣል'ዩ።

Prevent Child Abuse Indiana™
A Division of The Villages
A Chartered State Chapter of Prevent Child Abuse America

INDIANA
Kids First
CARE
PREVENTING CHILD ABUSE

ውሑስ መዕቆቢ

ንሓደ ዕሸል ወላ ሓደ ሰብ ክጠልሞ የብሉን። **Indiana Safe Haven Law (ሕጊ ውሑስ መዕቆቢ ኢንዲያና)፣** ሓደ ሰብ ንዘይተደልየ ዕሸል ንከይእሰር ወይ ንከይክሰስ ከይፈርሐ ***ስሙ ከይገለጸ*** ክህብ የኽእሉ።

ሓደ ወላዲ፡ ኣባል ስድራቤት፡ ዓርኪ፡ ኣገልጋሊ ወይ ካህን፡ ማሕበራዊ ሰራሕተኛ ወይ ዝኾነ ይኹን ሓላፍነት ዝስምዖ ሰብ፡ ንሓደ ኢንዲያና ትሕቲ 30 መዓልቲ ዘይመልአ ህጻን ኣላይነት ክገድፍ ይኽእል...

- **ሆስፒታል**
- **ሓኪም**
- **ነርስ**
- **ፓራሜዲክ ወይ ህጹጽ ሕክምናዊ ቴክኒሻን**
- **ሓላፊ ናይ ምኽባር ሕጊ**
- **መጥፋእቲ ሓዊ ወይ ኣብ ፍሉያት መደበራት መጥፋእቲ ሓዊ ዝርከብ “ውሑስ ሳንዱቕ”**
- ***ወይ ካልእ ህጹጽ ሕክምናዊ ኣገልግሎት ዝህብ ሰብ***

ኣብ ልዕሊ እቲ ህጻን ናይ ኮነ ኢልካ ዝተፈጸም ምልክት በደል ክሳብ ዘይሃለው፡ ናይቲ ነቲ ህጻን ዝገድፍ ሰብ ዝኾነ ሓበሬታ ኣየድልን። ዝኾነ ይኹን ፍልጠት ብዛዕባ ዕለት ልደት፡ ዓሌት፡ ሕክምናዊ ታሪኽ ወላዲ፡ ጥዕና ህጻን ወይ ንኣለይቲ ናይቲ ህጻን ዝጠቅም ዝኾነ ይኹን ነገር ኣዝዩ ዝምስገን እዩ (ከም ሕማም ሽኮር፡ ኤችኣይቪ ወይ ካልእ ናይ ስድራቤት ሕክምናዊ ታሪኽ)።

ሓድሽ ሕጊ

ካብ 1 ሓምለ 2018 ጀሚሩ፡ ሓደስቲ ዝተወልዱ ናይ ድሕነት መሳርሒታት ንምክታት ሓድሽ ሕጊ ተመሓላሊፉ። ኣብ ውሽጢ እዚ ሕጊ ዝተገልጸ ብዝያዳ ንገዛእ ርእስኹም ንምምሃር፡ ብኽብረትኩም ኣብ **https://tinyurl.com/mvktk9vx** ተወከሱ። ገለ ሓጸርቲ ጽማቕ ሓበሬታታት እነሆ፡

A እቲ ህጻን ብወለንታ ወላዲት ናይቲ ህጻን ምስቲ ወሃቢ ኣገልግሎት፡ ኣብ ሓደ ዝጸደቐ መሳርሒ ድሕነት ናይ ሓድሽ ዝተወልደ እንተተገዲፉ፡ ወይ እታ ወላዲት ናይ ምምላስ ዕላማ ከምዘለዋ እንተዘይገለጸት፣ ሓደ ናይ ህጹጽ ሕክምና ኣገልግሎት ዝህብ ወሃቢ ኣገልግሎት፡ ብዘይ ትእዛዝ ቤት ፍርዲ፡ ካብ ሰላሳ (30) መዓልቲ ዘይበዝሕ ዝዕድሚኡ ህጻን፡ ወይ ክንድኡ ዕድመ ናይ ዝመስል ህጻን፡ ኣላይነት ናይቲ ህጻን ይስከም።

B ብመሰረት እዚ ክፍሊ ንሓደ ህጻን ምእላይ ዝሓትት ናይ ህጹጽ እዋን ወሃቢ ኣገልግሎት ሕክምና፡ ንኣካላዊ ጥዕና ወይ ድሕነት ናይቲ ህጻን ንምሕላው ዘድሊ ዝኾነ ይኹን ሕጊ ይፍጽም።

C ዝኾነ ብጽቡቕ እምነት ንሓደ ቆልዓ ብወለንታኡ ምስ ናይ ህጹጽ ወሃቢ ሕክምናዊ ኣገልግሎት፡ ወይ ኣብ ፍቓድ ዘለዎ ናይ ሓድሽ ዝተወልደ መሳርሒ ድሕነት ዝገድፍ ሰብ፡ ስም ወላዲ/ሰብ(ሰባት) ክገልጽ ግዴታ የብሉን።

D ንኣሰራርሓ መሳርሒ ድሕነት ናይ ሓደ ሓድሽ ዝተወልደ ዘጽድቕን ነቲ ዝተቐመጠ ጠለባት ዘማልእን ሆስፒታል፡ ምስ ኣሰራርሓ ናይቲ መሳርሒ ድሕነት ናይ ሓድሽ ዝተወልደ ዝተኣሳሰር ተግባር ወይ ምግዳፍ ካብ ሲቪላዊ ሓላፍነት ነጻ እዩ፤ ይኹን እምበር፡ እቲ ሕጊ ወይ ምግዳፍ ሓፈሻዊ ሸለልትነት ወይ ብፍቓድካ ወይ ኮነ ኢልካ ዝግበር ስነ-ምግባር እንተ ኣጋጢሙ፡ እዚ ነጻ ኣይኮነን።

E ኣብ ንኡስ ዓንቀጽ (U)(1)(ሐ) ዝተገልጸ ናይ ሓድሽ ዝተወልደ ድሕነት መሳርሒ፡ ነቲ ኣብ ንኡስ ዓንቀጽ (U)(1)(ለ) ዝተቐመጠ ቅድመ ኩነት ከየማልአ ክሰርሕ ክቕጽል ይኽእል።

መተሓሳሰቢ: *እቲ ህጻን ምስ ተመርመረን ሕክምናዊ ክንክን ምስ ተዋህቦን (ኣድላዪ እንተኾይኑ) Department of Child Services (ክፍሊ ኣገልግሎት ህጻናት ኢንዲያና) ነቲ ህጻን ብመንገዲ Child Protective Services (ኣገልግሎት መከላኸሊ ህጻናት) ኣቢሉ ናብ ትሕቲ ኣላይነት ክኣቱ እዩ።*

ዝያዳ ሓበሬታ ኣብ: **www.nationalsafehavenalliance.org**

ተወሳኺ ብዛዕባና

Prevent Child Abuse Indiana (ምክልኻል ግህሰት ህጻናት ኢንዲያና) ግህሰት ህጻናትን ሸለልትነትን ንምክልኻል ውፉይ እዩ። ከምኡ ብምግባርና ኢንዲያና ንደቅና ውሑስትን ዝሓሸትን ቦታ ንገብራ። ብሓባር፡ ምክልኻል ይከኣል እዩ።

ሓበሬታን ጸጋታትን

ወለዲ ናጻ ምኽሪ ክረኽቡን ንኹሉ ዓይነት ኣማራጺታት ብዛዕባ ኩነታቶም ክመያየጡን ናብ **National Safe Haven Hotline (ሃገራዊ ውሑስ መዕቆቢ መስመር) 1-866-992-2291** ብምድዋል ወይ ብኢንተርነት ኣብ www.SHBB.org ይኽእሉ እዮም። ብተወሳኺ 2-1-1 Resource Line (መስመር ጸጋታት) ወይ **988 Mental Health Hotline (መስመር ኣእምሮኣዊ ጥዕናዊ)** ክድውሉ ይኽእሉ እዮም።

ግህሰት ህጻናት ሓብሩ

ንህጻናት ምግሃስን ሸለልትነትን ንምሕባር፡ ብ **1.800.800.5556** ደውሉ

ንጸዕርታትና ደግፉ

Kids First License Plate (ናይ ህጻናት ቀዳማይ ታርጋ) ብምዕዳግ ንግህሰት ህጻናትን ሸለልትነትን ንምኽልካልን ብደረጃ-ሃገር ዝግበር ጻዕርታትና ንምድጋፍ ሓግዙ። ንዝያዳ ሓበሬታ ኣብ ከባቢኹም ዝርከብ BMV ወይ www.in.gov/dcs/2456.htm ተወከሱ።

Prevent Child Abuse Indiana™
A Division of The Villages
A Chartered State Chapter of Prevent Child Abuse America

INDIANA
Kids First
CARE
PREVENTING CHILD ABUSE

ምሕደራ ጸቕጢ

ምሕደራ ናይቲ ዝኸበደ ስራሕ:

ነዚ ዝስዕብ ናይ ድሌት ምውዕዋዕ ክምልስዎ ዝኽእሉ ክንደይ ሰባት ትፈልጡ?

ሓገዝ ተደልዩ!

ብሉጽ ወላዲ ምድላይ

ግደ ንወዲ ተባዕታይ ወይ ጓል ኣንስተይቲ

ድርብ ወይ ሰልስተ እብረታት

ቀዳመ-ሰንበት ወይ ዕረፍቲ የለን!

ካብ $0.00/ሰዓት ዝጅምር

247 ኣብ ዝኾነ ቦታ ጎደና፣ ዝኾነት ከተማ

18 ዓመት

ናይ ነዊሕ ግዜ ተወፋይነት
(ዝወሓደ 18 ዓመት)

ልዑል ተጻዋርነት

ደረት ኣልቦ ኣካላውን
ስምዒታውን ተጻዋርነት የድሊ

ትሑት ደሞዝ፣ ልዑል ዕግበት!

ርእሰ-ሓልዮት ተለማመዱ:

ፍጹማት ዝኾኑ ወለዲ የለዉን! ኩሉ ሰብ ኣብ ገለ እዋናት ሓገዝ የድልዮ እዩ። ኣተዓባብያ ውላድ ሓደ ካብቲ ኣብ ህይወት ኣዝዩ ከቢድ ግደ ዘለዎ ኮይኑ፡ ግን እቲ ዝወሓደ ስልጠና እንረኽበሉ እዩ። ከምቲ ኣብ ኩሉ ጽቡቕ ጌርካ ክትገብሮ እትደሊ፡ ኣተዓባብያ ውላድ ነቲ ዕዮ ብዝያዳ ውጽኢታዊ ንምግባር ምምሃርን ምልምማድን ይሓትት። ከም ወላዲ መጠን ዓቕምኹም ንምዕባይ ጸቕጢ ንምምሕዳር ነዞም ዝስዕቡ ሓሳባት ፈትኑ።

- **ንገዛእ-ርእስኹምኣህድኡ**

  ኣዕሚቕኩም ኣስተንፍሱ፣ ብእግሪ ምጉዓዝ፣ ኣዒንትኹም ዓሚትኩም ክሳብ ዓሰርተ ቁጸሩ፣ ሙዚቃ ስምዑ፣ ንሓጺር እዋን ቲቪ ርእዩ ወይ ንነብስኹም ኣብ ውቁብ ገምገም ባሕሪ ምስ ልኡም ጸሓይን ህዱእ ንፋስን ከምትዛነ ዘላ ጌርኩም ሕሰብ -- ካብቲ ኩነታት ንገዛእ-ርእስኹም ኣህድኡ። ብሓድሽ ኣረኣእያ ንጸቕጢ ክትገጥምዎ ዘድልየኩም፡ ሓጺር ናይ ኣእምሮ ዕረፍቲ ምውሳድ፡ ክኸውን ይኽእል እዩ።

- **ሓገዝ ርኸቡ**

  ንደገፍ ኣብ ስድራቤትን ፈተውትን ተሞርከሱ። ብዛዕባ ነብስኹም ጽቡቕ ስምዒት፡ ትስፉዋት፡ ወይ ዝተፈቐርኩም ኮይኑ ከምዝስምዓኩም ዝገብሩ ሰባት ርኸብዎም። ብድሆታት ምስኦም ብሙኺን ኣሰላስልዎም ወይ ውን ካብ ኣተዓባብያ ንሓጺር ዕረፍቲ ንኽህቡኹም ንደቅኹም ንኽከታተሉ ግዜ መደብ ኣውጽኡሎም። ቅድሚ ነገራት ጥርዚ ምብጽሖም መደብ ዕረፍቲ ምውጻእ ብልሒ እዩ ከምኡውን ብሃንቀውታ እትጽበይዎ ዕላማ ክህብ ይኽእል እዩ።

- **ጥዕናኹም ሓልዉ**

  ናይ ገዛእ-ርእስኹም ጥዕና ሓልዉ። ዝተመጣጠነ ኣመጋግባ ብልዑ፡ ብቐጻሊ ምውስዋስ ኣካላት ግበሩ፡ ብዙሕ ድቃስ ደቅሱ፡ ከምኡ'ውን ኣካላዊ ጥዕናኹም ቀዳምነት ሃብዎ።እዚ ማለት ንክንክን ህጻናት ኣብ ስድራቤት ወይ ፈተውቲ ምትእምማን ል ማለት ክኸውን ይኽእል እዩ -- ግን ኣካላትኩም ነቲ ናይ ኣተዓባብያ ብድሆ ደው ከምዝብል ምግባር ኣገዳሲ እዩ።

- **ዝርዝር ግበሩ**

  ክትገብሮም እትፈትዎም ነገራት ዝርዝር ኣውጽኡ እሞ ኣተግብርዎም!! ገለ ነገራት ምረጹ እሞ ንዕኦም ዝኸውን ግዜ ግበሩ። ንስድራቤትን ፈተውትን ክሕግዙኹም ሕተትዎም። ጸቕጢ ንምፍዋስ ዘደንቕ መገዲ'ዩ።

- **ጉዳያት ኣቐዲምኩም ተገንዘቡ**

  ጸገም ዘለዎም ጉዳያት ኣቐዲምኩም ተገንዘቡሎም። ቆልዓኹም ምስቲ ስቴሪዮ ምጽዋት እንተፈትይዎ፡ እዚ ድማ ዘሸግረኩም እንተኾይኑ፡ ሽዑ ነቲ ስቴሪዮ ኣግዕዝዎ። ብመሳጢን ውሑስን መጻወቲ ተክእዎ። ንውላድኩም ፍሉይ መጻወቲ ቦታ ብምፍጣር፡ ቅድሚ ምፍጻሞም ጸገማት ክትከላኸሉ ትኽእሉ ኢኹም።

- **ብዛዕባ ጸቕጢ ተዛረቡ**

  ምስ ሓደ ኣማኻሪ፡ እሙን ኣማኻሪ ወይ ፈታዊ ብዛዕባ ጸቕኹም ተዘራረቡ። ሓድሓደ ግዜ ብዛዕባ'ቲ ዘሸግረኩም ዘሎ ምዝራብ ጥራይ ይሕግዝ እዩ።

- **ካብ ጸቕጢ ነጻ ናይ ምኳን ብሂል**

  ካብ ጸቕጢ ነጻ ዝኾነ ኣተዓባብያ ብሂል እዩ -- ግን ዝያዳ ውጽኢታዊ ወላዲ ንምኳን ስምዒታትኩም እተመሓድርሉ መገዲ ክትረኽቡ ትኽእሉ ኢኹም።

ተወሰኺ ብዛዕባና

Prevent Child Abuse Indiana (ምክልኻል ግህሰት ህጻናት ኢንዲያና) ግህሰት ህጻናትን ሸለልትነትን ንምክልኻል ውፉይ እዩ። ከምኡ ብምግባርና ኢንዲያና ንደቅና ውሑስትን ዝሓሸትን ቦታ ንገብራ። ብሓባር፡ ምክልኻል ይከኣል እዩ።

ሓበሬታን ጸጋታትን

ንዝያዳ ናይ ምክልኻልን ኣተዓባብያን ሓበሬታ፡ ከምኡ'ውን ጸጋታት፡ ኣብ መርበብ ሓበሬታና ተወከሱ ወይ **1.800.CHILDREN (ህጻናት)** (1.800.244.5373)፡ **211** ናይ ህጹጽ እዋን መስመር፡ ወይ **988** ናይ ነብሰ ቅትለት መስመር ደውሉ።

ግህሰት ህጻናት ሓብሩ

ንህጻናት ምግሃስን ሸለልትነትን ንምሕባር፡ ብ **1.800.800.5556** ደውሉ

ንጻዕርታትና ደግፉ

Kids First License Plate (ናይ ህጻናት ቀዳማይ ታርጋ) ብምዕዳግ ንግህሰት ህጻናትን ሸለልትነትን ንምኽልካልን ብደረጃ-ሃገር ዝግበር ጻዕርታትና ንምድጋፍ ሓግዙ። ንዝያዳ ሓበሬታ ኣብ ከባቢኹም ዝርከብ BMV ወይ www.in.gov/dcs/2456.htm ተወከሱ።

Prevent Child Abuse Indiana™
A Division of The Villages
A Chartered State Chapter of Prevent Child Abuse America

INDIANA
Kids First CARE
PREVENTING CHILD ABUSE

ውሕስነት ማይ

ንገዛእ-ርእስኹም ምሃሩ

Center for Disease Control (CDC, ማእከል ምቁጽጻር ሕማም) ብሃገር ደረጃ ካብ 1-4 ዓመት ዝዕድሚኦም ህጻናት ቀንዲ ናይ ሞት ሓደጋ ዝገጥሞም ምኽኑ ይሕብር። ኣብ ኣመሪካ ኣብ ነፍሲ ወከፍ መዓልቲ ብማእከላይ ገምጋም ብዘይ ፍላጥ መንገዲ 11 ሞት ይኽሰት፡ ዓመታዊ ጠቕላላ ብድምር ኣስታት 4,000 ሞት። ኣብ ኢንዲያና ካብ 2018-2021 ብድምር 216 ናይ ምጥሓል ሞቱ ኣጋጢሙ።

ክትትል

ዋላ እቲ ህጻን ምሕንባስ እንተኽኣለ፡ ኣብቲ ከባቢ ዝኾነ ዓይነት ማያዊ ኣካል ምስ ዝህሉ ህጻናት ብቐጻሊ ክትትል ክግበረሎም ኣለዎ። ሓደ ሰብ ኩሉ ግዜ ካብ ሓደ ቆልዓ ብኽንዲ ርሕቀት ቅልጽም ዝኸውን ከም ዘሎ ኣረጋግጹ ብፍላይ እቶም ትሕቲ 5 ዓመት ዝዕድሚኦም ህጻናት።

ሓላዊ ዘይብሉ መጻወቲታት ኣይትግደፉ

ቆልዑ ደድሕሪኦም ክኣትዉ ስለ ዝኽእሉ፡ መጻወቲታት ኣብ ማይ ፈጺምኩም ኣይትግደፉ። ንኣሽቱ ቆልዑ እንተሃልዮምኹም ከም ቅርጺ ምጨዋት እንስሳታት/መጻወቲታት ዘለዎም ናይ ክሎሪን መንሳፈፍቲ እውን ክውገድ ኣለዎ።

ማይ ኣወግዱ

ንኣሽቱ መሐንበሲታት፡ ባኞ፡ ሳንኬሎታት፡ ወይ ማይ ክሕዝ ዝኽእል ዝኾነ ነገር ጥርሑ ግበርዎ፡ ከምኡውን ገልቢጥዎም።

መሐንበሲታት

ናይ መሐንበሲ ድሕነት መኽደኒታትን ኣላርማትን ተወሰኺ መከላኸሊ ይህቡ። ኣብ ኩሎም መሐንበሲታት ርኣዩ እሞ ዘይንጹራት ከምዘይኮኑ ኣረጋግጹ።

መሐንበሲታት ናይ ሕብረተሰብ

ናይ ማሕበረሰብ መሐንበሲታት እንተሃልዩኩም፡ ናይ ህይወት ኣድሕን ከምዘሎ ኣረጋግጹ፡ እንተኾነ ግን ናይ ህይወት ኣድሕን መጽንሒ ህጻናት ኣይኮኑን!

ኣብ ልዕሊ መሬት ናይ መሐንበሲ

ኣስካላ፣ ናይ ካንቸሎ ፈርንቸርን መጻወቲታትን ካብ ልዕሊ መሬት ናይ መሐንበሲ ኣርሕቕዎም። ቆልዑ ካብቲ እትሓስብዎም ንላዕሊ ዝያዳ ደየብቲ እዮም።

ሓሳባት ዘሰርቁ ነገራት

ሓሳባት ዘሰርቁ ነገራት ኣወግዱ (ቴሌፎን፡ ኤሌክትሮኒካዊ መሳርሒታት፡ ምስ ካልኦትዕላላት)።

ሓጹርን ኣፍደገታትን

ኣብ ህዝባዊ መሐንበሲ፣ ዝዓቁሩ ቀላያት ወይ ኣብ ዝኾነ ማያዊ ኣካል ሓጹርን ዝዕጾ ኣፍደገታትን ክግበር ተማጎቱ። መፍትሕ ዝሕዙ ዓበይቲ ጥራይ ክኾኑ ይግባእ። 4 ገጽ ዘለዎ ሓጹር እንተወሓደ 4-ጫማ ቁመቱ ክኸውን ይምከር። እቲ መኽልከሊ ብገዛእ-ርእሱ ዝዓጾ፣ ከምኡ'ውን ህጻናት ኣብ ከርክብዎ ዘይክእሉ ብገዛእ-ርእሱ ዝዕጾ መሸጎር ማዕጾ ከጠቓልል ይግባእ። ናይ መሐንበሲ ፈርንቸር ከም ደረጃ መደየቢ መታን ኣብ ጥቕሚ ከይውዕል ካብቲ ሓጹር ክእለ ኣለዎ።

ትምህርቲ ህጻናት

ንቆልዑ ብዛዕባ ሓደጋታት ማይ፡ ኣገዳስነት ናይ ህይወት ጃኬትን ናብ ዓሚቕ ዘይኮነ ማይ ምሕንባስን ምሃርዎም። ዋላ ንዓበይቲ ቆልዑ ብዛዕባ ብዘይ ግቡእ ክትትል ናብ ሩባታት ወይ ቀላያት ምእታው ወይ ናይ ህይወት ጃኬት ዘይምግባር ዘስዕቦ ሓደጋታት ምሃርዎም። ብፍላይ ታሕተዋይ ክፋል እቲ ማይ ክርእይዎ እንተዘይክኢሎም፡ ብዛዕባ ናብ ማይ ምጥላቕ ወይ ናብ ማይ ምዝላል ኣዘኻኽሮም። ውሑስ ዘይኮነ ጸወታ ፈረስ ኣብ ማይ ክግበር ዘለዎ ነገር ኣይኮነን።

ዝበረደ ማይ

ኣብ ቀላያት፡ ነኣሽቱ ቀላያት፡ ወሓይዝን መሐንበስን በረድ ኣወግዱ። እቲ በረድ ክሳብ ክንደይ ረጒድ ወይ ርጉእ ክኸውን ከም ዝኽእል ምፍላጥ ኣጸጋሚ እዩ። ብመንገዲ እቲ በረድ ምውዳቕ፡ ምጥሓል፡ ሞት ወይ ካልእ ከቢድ ናይ ጥዕና ጸገማት ከም ትሑት ሙቐት ሰብነት ከስዕብ ይኽእል።

ኣልኮል ኣወግዱ

ኣብ ከባቢ ማይ ኣልኮላዊ መስተ ምስታይ ዓቢ ሓደጋ ክኸውን ይኽእል እዩ። ስኽራን ናብ ምጉዳል ምምዝዛን፣ ዝያዳ ሓደጋ ምውሳድ ባህሪ፣ ሕጽረት ምውህሃድን ምጉዳል ግብረ መልሲ ግዜን ከስዕብ ይኽእል።

ገለ ሓበሬታ ካብ Center for Disease Control (ማእከል ምቁጽጻር ሕማማት)፡ USAWaterQuality.org፡ American Red Cross (ኣመሪካዊ ቀይሕ መስቀል)፡ Safekids.org፡ ከምኡ'ውን Indiana Department of Health (ክፍሊ ጥዕና ኢንዲያና) ተኣኪቡ።

ንገዛእ-ርእስኹም ምሃሩ መቐጸልታ

ሙቐት

ናይ ገዛ ማይ መውዓዪ ኣብ 120° ፋራናይት ክግበር ኣለዎ። ወለድን ኣለይትን እውን ኣብ ገዛ ውዑይ ማይ ንህጻናት ውሑስ ምዃኑ ንምርግጋጽ ጸረ-ቃጸሎ መሳርሒታት ክውስኹ ይኽእሉ እዮም።

ድሕነት ቆልዓ

መኽደኒታት ናይ ሽቓቕ ኮፍ መበሊታት ቆልዑ ኣብ ዝህልዉሉ ክደንዎ

እዚ ሕጊ እዩ

ሕጊ ኢንዲያና ከም ዝሕብሮ፡ ትሕቲ 13 ዓመት ዝዕድሚኦም ህጻናት፡ እታ ጃልባ ኣብ እትኸደሉ እዋን፡ ብUS Coast Guard Approved Life Jacket (ናይ ገማግም ባሕሪ ኣመሪካ ዝጸደቐ ናይ ህይወት ጃኬት) ክኸደኑ ኣለዎም። ናይ ህይወት ጃኬት መተካእታ ናይ ዓበይቲ ክትትል ኣይኮነን።

ትምህርቲ ምሕንባስ

ውላድኩምን ገዛእ-ርእስኹምን ኣብ ናይ ምሕንባስ ኮርስ ተመዝገቡ። ናይ ምሕንባስ ትምህርቲ ናይ ምጥሓል ሞት ንምክልኻል ወሳኒ እዩ።

ናይ ምድሓን ትምህርቲ

CPR ተማሃሩ ከምኡ ውን ኣብ ጥቓ ኩሎም መሐንበሲ ናይ ምድሓን መሳርሒታት፣ ቁጽርታት ቴለፎንን ህጹጽ ረዲኤትን ሓዙ።

ሓለውቲ ህጻናትን ስድራቤትን

ንደቅኹም ዝከታተል ሰብ ስለ ድሕነት ማይ ኣስተምህርዎ። ንብረቶም መርምሩ ከማኡ ውን ውላድኩም ኣብ ከባቢ ማይ ክህሉ ዝኽእል ዝኾነ ይኹን ተኽእሎ ሕተትዎም።

መደብ ኣውጽእ

ኩላትና ማይ ንፈቱ ኢና፡ ብዙሕ ምዝንጋዕ ከምጽእ ይኽእል እዩ፡ እንተኾነ ግን ትራጀዲ እውን ከምጽእ ይኽእል እዩ። ብቐሊል ውጥን ግን፡ ድሕነት ኩሉ ንምርግጋጽ ክንሕግዝ ንኽእል ኢና።

PCAIN.ORG

ተወሰኺ ብዛዕባና

Prevent Child Abuse Indiana (ምክልኻል ግህሰት ህጻናት ኢንዲያና) ግህሰት ህጻናትን ሸለልትነትን ንምክልኻል ውፉይ እዩ። ከምኡ ብምግባርና ኢንዲያና ንደቅና ውሑስትን ዝሓሸትን ቦታ ንገብራ። ብሓባር፡ ምክልኻል ይከኣል እዩ።

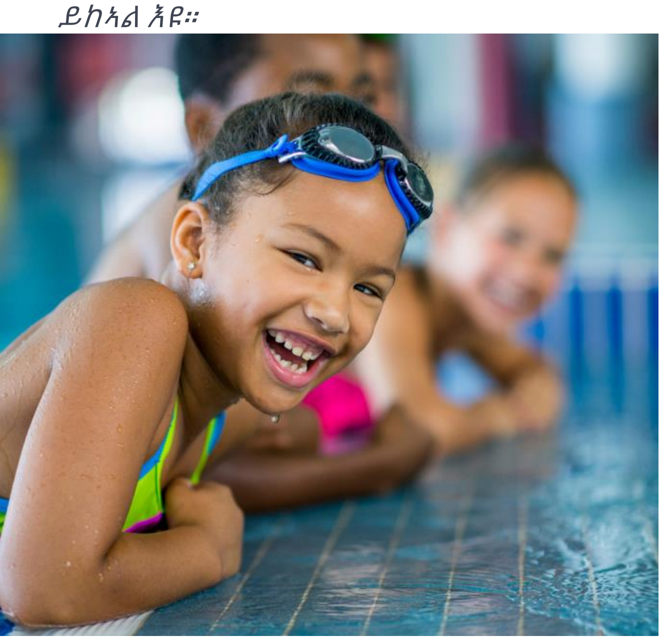

ሓበሬታን ጸጋታትን

ንዝያዳ ናይ ምክልኻልን ኣተዓባብያን ሓበሬታ፡ ከምኡ'ውን ጸጋታት፡ ኣብ መርበብ ሓበሬታና ተወከሱ ወይ **1.800.CHILDREN (ህጻናት)** (1.800.244.5373) ደውሉ

ግህሰት ህጻናት ሓብሩ

ንህጻናት ምግሃስን ሸለልትነትን ንምሕባር፡ ብ **1.800.800.5556** ደውሉ

ንጻዕርታትና ደግፉ

Kids First License Plate (ናይ ህጻናት ቀዳማይ ታርጋ) ብምዕዳግ ንግህሰት ህጻናትን ሸለልትነትን ንምኽልካልን ብደረጃ-ሃገር ዝግበር ጻዕርታትና ንምድጋፍ ሓግዙ። ንዝያዳ ሓበሬታ ኣብ ከባቢኹም ዝርከብ BMV ወይ www.in.gov/dcs/2456.htm ተወከሱ።

ብሓባር፣ ምክልኻል ይከኣል'ዩ።

Prevent Child Abuse Indiana™
A Division of The Villages
A Chartered State Chapter of Prevent Child Abuse America

INDIANA
Kids First
CARE
PREVENTING CHILD ABUSE

ንውላድኩም መን ይርእየልኩም ኣሎ?

ትፈልጡ’ዶ?

ንውላድኩም ምስ መጻምድትኹም ወይ ኣላዪ ክትገድፍዎ ከለኹም፡ ከምቲ እትገብርዎ ክንክን ክህቡ ኢኹም ትጽበይዎም-እዚ ግን ኩሉ ግዜ ርጉጽነት የብሉን። ብዙሓት ሰባት ኣብ ክንክን ክሕግዙ ይኽእሉ እዮም፣ ወላ ናይ ኣእምሮ ጥዕና ጸገም ዘለዎም ሰባት፡ ጥረ ነገራት ዝጥቀሙ፡ ጸገም ሕርቃን ዘለዎም፡ ወይ ዘቤታዊ ዓመጽ ዘለዎም፡ እዚ ድማ ሓደጋ ግህሰትን ሸለልትነትን ይውስኽ። ኣለይቲ ሰባት ተመኩሮ ክጎድሎም ወይ ኣብ ልዕሊ ህጻናት ትጽቢት ዘይግበረሉ ነገራት ክህልዎም ይኽእል እዩ። ድሕነት ውላድኩም ንምርግጋጽ ትጽቢትኩም ብንጹር ምሕባር ወሳኒ’ዩ፣ ከመይሲ ኣብ ልዕሊ ሓደ ንእሽቶ ውላድ ሓደ ህሞት ምጥፋእ ቁጽጽር ጥራይ ከቢድ ጉድኣት ስለ ዘስዕብ።

ቀታሊ ዝኾነ ጌጋ ክትገብሩ ትኽእሉ ኢኹም። ቅድሚ ንበይኖም ምግዳፍኩም መጻምድትኹም/ኣካላዪኹም ምስ ውላድኩም ንኽትዕዘቡዎም ግዜ ኣሕልፉ። ነቲ ምትእስሳር ተዓዘብዎ። ንስኹምን ንውላድኩምን ምቑእነት ከምዘለኩምን እቲ ምትእስሳር ግቡእ ምዃኑን ኣረጋግጹ።

መጻምድትኹም/ኣላዪ ከምዚ ይገብር ድዩ

- ውላድኩም ንዕድሚኡ ዘይምጥን ነገራት ክገብር ትጽቢት ይገብር ድዩ?
- ውላድኩም ስርዓት ምስ ዝጥሕስ ወይ ኣንፈት ምስ ዘይክተል መጻምድትኹም ካብ መጠን ንላዕሊ ግብረ መልሲ ይህብ ድዩ?
- ውላድኩም ክበኪ ወይ ብዓውታ ቁጥዐ ከርኢ ከሎ፣ ሕርቃን ወይ ዓቕሊ ጽበት የርኢ ድዩ?
- ንውላድኩም ሕማቕ ጸርፊ ይጸርፎ ድዩ ወይ ሕማቕ ነገራት ይዛረቦ ድዩ?
- ንውላድኩም ምፍርራሕ መስሓቕ ይመስሎ ድዩ?
- ንውላድኩም ይጎድኦ ድዩ?
- ካብ መጠን ንላዕሊ ኣልኮላዊ መስተ ይሰቲ ድዩ ወይስ ኣብ ከባቢ ውላድኩም ሓሽሽ ይጥቀም ድዩ?

ዋላ ሓንቲ ካብዘን ሕቶታት “እወ” ኢልኩም እንተ መሊስኩም፡ ውላድኩም ኣብ ሓደጋ ክህሉ ይኽእል እዩ። ቀኑዕ ነገር ግበሩ- ንውላድኩም ክከታተሎ ንመን ከም እትፈቕደሉ ብጥንቃቐ ምረጹ።

ሓደ ኣላዪ ክፈልጦ ዘድልዮ

ምጽዋር ብኽያት

- ንውላድኩም ምብካይ ንኽቋርጽ ንምሕጋዝ ዝበለጸ ክሰርሕ ዝኽእል እንታይ ምኺኑ። ቅድሚ ምኻድኩም ንውላድኩም ከመይ ጌርኩም ከም እተህድኡ ንመጻምድትኹም/ኣካላዪ ኣርእዩ።
- ውላድኩም ምብካይ እንተዘይቆጺሩ ነቲ ህጻን ኣብ ውሑስ ቦታ ኣቐምጥዎ እሞ ብኡንብኡ ደውሉ።
- ውላድኩም እንታይ ክገብር ከም ዝፈቱን እንታይ ዓይነት መጻወቲታት ክጻወቱ ከም ዝፈትዉን። መጻምድትኹም/ኣካላዪ ንስኹምን ውላድኩምን ብኸመይ ብሓባር ክትጻወቱ ከም እትፈትዉ ኣርእዩ።

ውሑስ ድቃስ

- ውላድኩም ኩሉ ግዜ በይኑ ይድቅስ እሞ ምስ ዓቢ ሰብ ወይ ካልእ ቆልዓ ፈጺሙ ክድቅስ የብሉን።
- ውላድኩም ኩሉ ግዜ ብሕቖኡ ኣብ ዓራት/መደቀሲ ቆልዑ/ዓራት ቆልዓ ክድቅስ ኣለዎ ከምኡውን ኣብ ልስሉስ ዓራት፡ ኮቦርታ ወይ መተርኣስ ፈጺሙ ክድቅስ የብሉን።

ዳይፐር ምግባር/ኣብ ሽቓቕ ምሕጋዝ

- ከመይ ጌርካ ንውላድኩም ሽቓቕ ምጥቃምን ወይ ዳያፐር ምግባርን። ውላድኩም ሃንደበት ምሻን እንተጋጢሙ ጸገም ከም ዘይብሉ ኣፍልጥዎ።
- ጽሩይ ክዳውንትን ዳያፐርን ብቐረባ ይሃልኹም።

ምብላዕ

- መብዛሕትኡ ግዜ ውላድኩም ክሳብ ክንደይ ከምዝበልዕን ውላድኩም ኩሉ እንተዘይበሊዑ ጸገም ከም ዘይብሉን።
- እቲ ናይ መግቢ ምግዕዛይ ጸገም ዘለዎ ኣይኮነን!

ውሕስነት ማይ

ኩሉ ግዜ ንውላድኩም ኣብ ባኞ፡ መሐንበሲ፡ ማያዊ ኣካል ወይ ካልእ ማይ ዝመልአ ነገራት፡ እንተላይ ኣብ ሽቓቕ ከሎ ክትከታተልዎ ኣለኩም።

ስርዓት

ፈጺምኩም ንውላድኩም ኣይትደርሁ፡ ኣይትጨድሩ፡ ኣይትነውንዉ ወይ ኣይትውቅዑ።

እንታይ ክትገብሩ ትኽእሉ?

ካብ ገዛ ክትወጽኡ ከለኹም

- ቁጽሪ ተሌፎንኩምን ካልእ ናይ ህጹጽ እዋን ቁጽርታትን ግደፉ።
- ኣላዪ ሓገዝ ንምርካብ ክድውለልኩም ጸገም ከምዘይብሉ ኣፍልጥዎ።
- ኣብ ርሑቕ ከለኹም ምስ ኣላይቲ ተራኸቡ።

ገዛ ምስ በጻሕኩም

- ርሒቕኩም ከለኹም እንታይ ከም ዝገበረ ንመጻምድትኹም/ኣላዪ ሕተትዎ።
- እቲ ኣላዪ ምስ ከደ፣ ፈትይዎ እንተኾይኑ ንውላድ ሕተትዎ።
- ናብ ገዛ ምስ ተመለስኩም ባህሪ ውላድኩም ተዓዘቡ። ውላድኩም ሰላማውን ሕጉስን ይመስል ድዩ?
- ዝኾነ ጸገም ከምዘሎ እንተጠርጢርኩም ወይ እንተተነጊዱኡ ብቕልጡፍ ሓገዝ ርኸቡ።

ንውላድኩም ምሃርዎ

- ኣብ ሓደጋ ከምዘለዉ ኮይኑ ኣብዝስምዖም ዝድውሉሉ ወይ ዝኸድሉ ናይ ዝእመን ጎረቤት ስም።
- ኣብ ህጹጽ እዋን ከመይ ጌርካ “911” ከምዝድወል።
- ምስ መጻምድቲ/ኣለይቲ ክህልዎም ዝኽእል ጸገማት ወይ ስክፍታታት ምሳኻ ምዝርራብ ጸገም ከምዘይብሉ።

ማእከል ክንክን ህጻናት ወይ ኣላዪ ምድላይ

- እቲ ናትኩም ኣላዪ ወይ ማእከል ክንክን ህጻናትኩም ፍቓድ ወይ ምስክር ወረቐት ኣለዎ ድዩ?
- እቲ ናይ ዓቢ ሰብ ምስ ህጻን ዘሎ ሬሾ ክንደይ እዩ?
- ንብረቶም ከመይ ይመስል...ሕቡእ ቦታታት ኣሎ ድዩ፣ ሓደጋታት ማይ?
- ብዛዕባ ውሑስ ልምድታት ድቃስ ኣዝዩ ንጹርነት ይሃልኹም።
- ኣብ እዋን መዓልቲ ሃንደበት ደውሉ ወይ ብጽሑ እሞ “ኣብዚ ሕጂ እዋን ውላደይ ኣበይ ኣሎ” ኢልኩም ሕተቱ።

ጸጋታት

- ንዝያዳ ምኽርታት ኣተዓባብያታትን ሓበሬታን ብዛዕባ ናይቲ ከባቢ ጸጋታት ንምርካብ፡ **1-800-CHILDREN(ህጻናት)** ወይ “**211**” ደውሉ።

- ብነጻን ምስጢራዊን ሓበሬታን ኣገልግሎትን ኣብ ዘቤታዊ ዓመጽ ናብ National Domestic Violence Hotline (መስመር ሃገራዊ ዘቤታዊ ዓመጽ) ደውሉ **1.800.799.7233**

- ንሕቶታት Mental Health (ጥዕና ኣእምሮ) “**988**” ደውሉ።

- ጥርጡር ናይ ህጻናት ግህሰት ወይ ሸለልትነት ንምሕባር፡ ናብ Indiana Child Abuse/Neglect Hotline (መስመር ኢንዲያና ንህጻናት ዝግበር ግህሰት/ሸለልትነት) ደውሉ **1.800.800.5556**

ተወሰኺ ብዛዕባና

Prevent Child Abuse Indiana (ምክልኻል ግህሰት ህጻናት ኢንዲያና) ግህሰት ህጻናትን ሸለልትነትን ንምክልኻል ውፉይ እዩ። ከምኡ ብምግባርና ኢንዲያና ንደቅና ውሑስትን ዝሓሸትን ቦታ ንገብራ። ብሓባር፡ ምክልኻል ይከኣል እዩ።

ሓበሬታን ጸጋታትን

ንዝያዳ ናይ ምክልኻልን ኣተዓባብያን ሓበሬታ፡ ከምኡ’ውን ጸጋታት፡ ኣብ መርበብ ሓበሬታና ተወከሱ ወይ **1.800.CHILDREN (ህጻናት)** (1.800.244.5373) ደውሉ

ግህሰት ህጻናት ሓብሩ

ንህጻናት ምግሃስን ሸለልትነትን ንምሕባር፡ ብ **1.800.800.5556** ደውሉ

ንጻዕርታትና ደግፉ

Kids First License Plate (ናይ ህጻናት ቀዳማይ ታርጋ) ብምዕዳግ ንግህሰት ህጻናትን ሸለልትነትን ንምኽልካልን ብደረጃ-ሃገር ዝግበር ጻዕርታትና ንምድጋፍ ሓግዙ። ንዝያዳ ሓበሬታ ኣብ ከባቢኹም ዝርከብ BMV ወይ www.in.gov/dcs/2456.htm ተወከሱ።

ብሓባር፣ ምክልኻል ይከኣል’ዩ።